УДК 517.2
Шилінська У. – ст.гр. ТР-104
Технічний коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя

ЗАСТОСУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОГО АНАЛІЗУ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОШИРЕННЯ ЕПІДЕМІЙ

Науковий керівник: к.пед.н. Фігурська Л.В.

Shylinska U.
Technical College Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University

APPLICATION OF MATHEMATICAL ANALYSIS TO THE STUDY OF EPIDEMIC EXTENSIONS

Supervisor: Fihurska L.V.

Ключові слова: похідна, диференціальне числення, інтегральне числення.
Keywords: derivative, differential calculus, integral calculus.

Застосування математичних методів при вивченні епідемій розпочалося ще в середині XVII ст [1]. Серед інших математичних методів, важливу роль у дослідженні епідемічних процесів відіграє математичний аналіз. Одним з найважливіших понять математичного аналізу є похідна функції. Похідна характеризує швидкість зміни деякої функції. Похідна та інтеграл тісно пов'язані. зокрема, похідна використовується, коли треба знайти швидкість зміни чогось, а інтеграл - скільки чогось нагромадилось Завдяки цьому і диференціальне, і інтегральне числення отримали застосування у різних аспектах людського життя, серед яких є медицина. Розглянемо приклади.

Приклад 1. На деякій заселеній людьми території виникла епідемія. У більшості людей відсутній імунітет. Відсоток тих, хто занедужав протягом *t* діб, можна зобразити таким чином: $p(t) = 0{,}001(15t^2 - t^3)$, де $0 \le t \le 15$. Яка кількість мешканців захворіє до завершення третьої доби? Скільки діб відсоток тих, що занедужали, буде збільшуватися? На яку добу епідемія почне згасати?

Розв'язання. Щоб знати кількість мешканців, які захворіють до завершення третьої доби знайдемо значення функції за вказаним часом *(t=3)*:

$$p(t) = 0{,}001(15 \cdot 3^2 - 3^3) = 0{,}108$$

Отже, до завершення третьої доби захворіє 10,8% мешканців.

Щоб відповісти на наступні два запитання треба знайти проміжки зростання та спадання даної функції. Для цього знайдемо похідну:

$$y' = 0{,}001(30t - 3t^2) = 0{,}003t(10 - t)$$

Оскільки час $t \ge 0$, то на відрізку [0; 15] існує єдина точка, в якій похідна дорівнює нулю. Ця точка розбиває проміжки [0;15] на два проміжки [0;10) та (10;15].

На основі достатньої ознаки зростання (спадання) функції на проміжку [0;10) $y'(t)>0$ - отже, функція зростає, а на проміжку (10;15] $y'(t)<0$ - отже, функція спадає.

Отримані результати проміжків зростання та спадання дають змогу зрозуміти, що протягом 10 діб відсоток людей, що захворіли, буде зростати, а на початку 11-ї доби епідемія піде на спад.

Отже, 10.8% людей захворіє до кінця третьої доби; 10 діб відсоток хворих буде зростати і лише на 11-у добу піде на спад.

Приклад 2. Кількість хворих *p(t)* під час епідемії грипу змінювалась з часом *t* (вимірюється днями) від початку вакцинації населення за законом $p(t)=\dfrac{200t}{t^2+100}$ Визначте час піку (максимуму) захворювання, інтервали його зростання і спадання та побудуйте графік заданої функції.

Розв'язання. Областю визначення функції (і враховуючи, що час $t \geq 0$) є множина всіх невід'ємних чисел.

Знайдемо похідну функції. $p'(t)=\dfrac{200(t^2+100)-2t\cdot 200t}{(t^2+100)^2}=\dfrac{20000-200t^2}{(t^2+100)^2}$.

Оскільки час $t \geq 0$, то існує єдина точка *t=10*, в якій похідна дорівнює нулю.

На проміжку [0;10) $y'(t)$>0 - отже, функція зростає, а на проміжку (10; ∞) $y'(t)$<0 - отже, функція спадає. Отже, точка *t=10* є точкою максимуму.

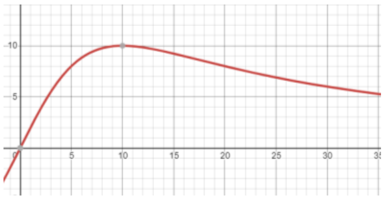

Тому пік захворюваності припаде на 10 день. До того кількість хворих під час епідемії грипу від початку вакцинації населення до 10 дня зростатиме, а, починаючи з 10 дня, - почне спадати.

Приклад 3. Деяка епідемія поширюється із швидкістю $v(t)=0{,}15t-0{,}015t^2$ захворівших на добу, де $t\in[0;15]$. 1) Знайдіть закон зміни відсотка *p* тих, що захворіли, в залежності від часу *t*, якщо за першу добу захворіло 7% від загальної кількості мешканців. 2) Скільки населення захворіє за перших три дні?

Розв'язання. Шуканий закон є функцією від часу t . Позначимо цю функцію через *p(t)* і пригадаємо, що $v(t)=p'(t)$, отже, згідно з означенням первісної приходимо до висновку, що *p(t)* є первісною для *v(t).* За основною властивістю первісної отримаємо $p(t)=0{,}15\dfrac{t^2}{2}-0{,}015\dfrac{t^3}{3}+C=0{,}075t^2-0{,}005t^3+C$

Враховуючи, що p(1)=0,07, з рівняння $0{,}075t^2-0{,}005t^3+C=0{,}07$ маємо C=0.

Тому закон зміни відсотка тих, що захворіли має вигляд $p(t)=0{,}075t^2-0{,}005t^3$.

Виходячи з того, що $v(t)=p'(t)$, а функція *p(t)* є первісною для функції *v(t),* можна використати формулу Ньютона-Лейбніца.

$$P=\int_0^3(0{,}15t-0{,}015t^2)dt=(0{,}075t^2-0{,}005t^3)\Big|_0^3=0{,}54$$

Отже, за перші три дні вірус підхопить 54% населення.

На основі цих прикладів можна наглядно зрозуміти, що методи математичного аналізу є фундаментними математичними методами пізнання закономірностей навколишнього світу. Диференціальне та інтегральне числення відіграють дуже велике значення в медицині, зокрема у дослідженні поширень епідемій.

1. Бейли Н. Математика в биологии и медицине. М.: «МИР», 1970. 326 с.
2. Соколенко Л.О., Філон Л.Г., Швець В.О. Прикладні задачі природничого характеру в курсі алгебри і початків аналізу: практикум. Навчальний посібник. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. 128 с.
3. Чорний В.З., Хохлова Л.Г., Хома-Могильська С.Г. Прикладні аспекти диференціального числення: Навчальний посібник.Тернопіль: "Тайп", 2016. 72с.